

คำถาม

ดร.ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม
หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา
กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

เราทุกคนเคยเป็นทั้งผู้ถามและผู้ถูกถาม มีผู้บอกว่าการตั้งคำถามไม่ใช่เรื่องยากแต่การตั้งคำถามให้มีประสิทธิภาพบางครั้งก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ยิ่งไปกว่านั้นเราอาจเคยได้ยินประโยคที่ว่า **“คนฉลาดดูได้จากคำตอบ แต่คนหลักแหลมปราดเปรื่องดูได้จากการตั้งคำถาม”** แสดงว่าคำถามมีความสำคัญไม่น้อยทีเดียว

- การใช้คำถามเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในกระบวนการสอนงาน หัวหน้าใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ลูกน้องใช้ความคิด เพื่อให้ได้ทราบถึงข้อมูล รายละเอียด แนวคิด ความรู้สึกของลูกน้อง จากคำถามหลายรูปแบบที่เราคุ้นเคยกันดี เช่น
- ทำไม?
- ใคร?
- อย่างไร?
- ที่ไหน?
- เมื่อไหร่?
- อะไร?
- ใช่หรือไม่ใช่?

ผู้เป็นหัวหน้าเวลาที่สอนงานลูกน้อง ประโยคคำถามที่ควรหลีกเลี่ยง หรือพยายามใช้ให้น้อยที่สุดคือ ประโยคคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า **“ทำไม?”** ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นคำถามเชิงพิสูจน์ ตัดสินความสามารถ ก่อให้เกิดความรู้สึก “หาเรื่อง” ระหว่างกัน อาจไปสะกิดต่อมเคืองกันเข้าจากการที่พูดจาถามตอบไม่เข้าหู ลงท้ายอาจจะกลายเป็นทะเลาะเบาะแว้งกันไป หัวหน้างานหลายๆ คนอาจติดปากกับคำถาม “ทำไมอย่างนั้น? ทำไมอย่างนี้?” กับลูกน้อง โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาในงานหรือความผิดพลาดที่มองว่าเกิดจากลูกน้อง ปฏิบัติงานไม่ถูกต้อง เกิดเป็นความกดดันสู่ตัวหัวหน้า คำถามที่ส่งออกมาจึงเป็นคำถามเชิงคาดหวังและอาจจะบวกกับอารมณ์ในขณะนั้น...

- “ทำไมทำอย่างนี้นะ?”
- “รู้ใช่ไหมว่าทำแล้วมันจะพัง?”
- “ทำไมไม่รายงานผมก่อน?”
- “ทำไมไปตัดสินใจทำมั่วๆ แบบนั้น?”

การแปลงประโยคคำถามให้ขึ้นต้นด้วยคำว่า “อะไร?” “อย่างไร?” จะช่วยกระตุ้นการเปลี่ยนมุมมองของผู้คนได้ดีกว่า ส่งเสริมการเดินหน้าไปหาความแตกต่างและการแก้ไขปรับปรุง ได้มากกว่าประโยคคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม?” เช่นว่าเรากำลังทำการสอนงานลูกน้องที่รู้สึกท้อถอย หมดกำลังใจในการทำงาน จากปัญหาประสิทธิภาพงานที่ตกต่ำ การตั้งคำถามว่า “ทำไมมันกลายเป็นอย่างนี้ไปได้ล่ะ?” “ทำไมคะแนนผลงานถึงต่ำแบบนี้ล่ะ?” “ทำไมถึงทำได้แย่อย่างนั้น?” คำถาม “ทำไม...?” เหล่านี้ชักนำให้ผู้ถูกถามนึกย้อนอดีตแล้วพยายามหาข้ออ้างแก้ตัว หรือเหตุผลต่างๆ นานา มาโต้ตอบปกป้อง เข้าข้างพฤติกรรมกระทำของตัวเองได้ง่ายๆ อาจกระทั่งหาแพะมารับกรรมแทน

- “ก็ เป็นเพราะมีงานเร่งด่วนจากแผนกผลิตเข้ามามากๆ ผม เลยยุ่งมากจนไม่มีเวลามารวบรวมข้อมูลเรื่องนี้ ทำให้ส่งรายงานให้ลูกค้าล่าช้า เฮ้อ...เหนื่อยเหลือเกิน...” หรือ
- “ก็ เนี่ย เป็นเพราะนาย ป. จากแผนกจัดซื้อไม่ยอมส่งข้อมูลมาให้โดยเร็ว ทำให้ผมนั่งรอๆ ข้อมูลกว่าจะได้ครบก็กินเวลาหลายวัน พุดขึ้นมาแล้วก็น่าโมโหเสียจริงที่ทำให้ผมเดือดร้อนแบบนี้”

คำตอบลักษณะนี้ไม่ได้ช่วยกระตุ้นแนวทางการแก้ปัญหาแบบสร้างสรรค์ที่แตกต่างไปจากรูปแบบปกติประจำวัน และกลายเป็นการสนทนาที่ไร้จุดหมาย ไร้ประโยชน์ ถ้าเราลองเปลี่ยนคำถามเป็นว่า

- “คุณเคยทำอะไรคะแนนผลงานได้ดีกว่านี้ ตอนนั้นคุณทำอะไรจึงได้ผลงานที่ดีเยี่ยม?”
- “คุณจะทำอะไรให้แตกต่างจากปัจจุบันเพื่อสร้างผลงานที่ดีกลับมา?”
- “ต้องการความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนจากใครในงานนี้บ้าง?
- แล้วคิดว่าจะทำอย่างไรให้ได้ความร่วมมือจากคนเหล่านั้น?”
- “จะเกิดอะไรขึ้นถ้าคุณได้วางแผนช่วงเวลาการทำงาน?”

คำถามลักษณะนี้จะสามารถชักนำให้ผู้ถูกถามค้นหาคำตอบที่เป็นประโยชน์ได้ด้วยตัวเอง และจะเป็นแนวทางที่สร้างสรรค์มากกว่า

นอกจากคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม?” ที่ควรหลีกเลี่ยง คำถามอีกลักษณะหนึ่งที่ใช้ให้เหมาะสมใช้ให้ถูกวัตถุประสงค์และเท่าที่จำเป็นคือคำถาม “ใช่หรือไม่ใช่?” เป็นประโยคคำถามแบบปิด ซึ่งไม่ช่วยเพิ่มหรือขยายความคิดใดๆ คำถามลักษณะนี้จะใช้เมื่อต้องการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือต้องการตรวจสอบความถูกต้องเท่านั้น

ลักษณะของคำถามที่มีประสิทธิภาพ ที่จะเสนอแนะให้ใช้บ่อยๆ ใน เวลาสอนงาน ได้แก่

- เป็นคำถามเปิด (แต่ต้องระวังการใช้คำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม?” ซึ่งเป็นคำถามเปิดอย่างหนึ่ง)
- ง่ายและชัดเจน
- กระตุ้นความคิด
- มุ่งไปที่จุดประสงค์ เป้าหมาย
- ค้นหาสิ่งที่เป็นประโยชน์
- เปิดแนวความคิดสร้างสรรค์ ทางเลือกใหม่ๆ
- สร้างความกระตือรือร้น ความอยากรู้อยากเห็น

อย่าลืมนะครับเมื่อตั้งคำถามที่ดีกว่าก็มีแนวโน้มที่จะได้รับคำตอบที่ดีกว่าด้วย!!!

เทคนิคการตั้งคำถาม

การใช้คำถามเป็นเทคนิคสำคัญในการเสาะแสวงหาความรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นกลวิธีการสอนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการคิด การตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความคิด สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

การถามเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาความคิดใหม่ ๆ กระบวนการถามจะช่วยขยายทักษะการคิด ทำความเข้าใจให้กระจ่าง ได้ข้อมูลย้อนกลับทั้งด้านการเรียนการสอน ก่อให้เกิดการทบทวน การเชื่อมโยงระหว่างความคิดต่าง ๆ ส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็นและเกิดความท้าทาย

ระดับของการตั้งคำถาม

การตั้งคำถามมี 2 ระดับ คือ คำถามระดับพื้นฐาน และคำถามระดับสูง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) **คำถามระดับพื้นฐาน** เป็นการถามความรู้ ความจำ เป็นคำถามที่ใช้ความคิดทั่วไป หรือความคิดระดับต่ำ ใช้พื้นฐานความรู้เดิมหรือสิ่งที่ประจักษ์ในการตอบ เนื่องจากเป็นคำถามที่ฝึกให้เกิดความคล่องตัวในการตอบ คำถามในระดับนี้เป็นการประเมินความพร้อมของผู้เรียนก่อนเรียน วินิจฉัยจุดอ่อน – จุดแข็ง และสรุปเนื้อหาที่เรียนไปแล้ว คำถามระดับพื้นฐานได้แก่

1.1) **คำถามให้สังเกต** เป็นคำถามที่ให้ผู้เรียนคิดตอบจากการสังเกต เป็นคำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสืบค้นหาคำตอบ คือ ใช้ตา ดู มือ สัมผัส จมูกดมกลิ่น ลิ้น ชิมรส และหูฟังเสียง ตัวอย่างคำถามเช่น

- ๔ เมื่อนักเรียนฟังเพลงนี้แล้วรู้สึกอย่างไร
- ๔ ภาพนี้มีลักษณะอย่างไร
- ๔ สารเคมีใน 2 ปีกเกอร์ ต่างกันอย่างไร
- ๔ พื้นผิวของวัตถุเป็นอย่างไร

1.2) **คำถามทบทวนความจำ** เป็นคำถามที่ใช้ทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อใช้เชื่อมโยงไปสู่ความรู้ใหม่ก่อนเริ่มบทเรียน ตัวอย่างคำถามเช่น

- ๔ วันวิสาขบูชาตรงกับวันใด
- ๔ ดาวเคราะห์ดวงใดที่มีขนาดใหญ่ที่สุด
- ๔ ใครเป็นผู้แต่งเรื่องอิเหนา
- ๔ เมื่อเกิดอาการแพ้ยาควรโทรศัพทไปที่เบอร์ใด

1.3) **คำถามที่ให้บอกความหมายหรือคำจำกัดความ** เป็นการถามความเข้าใจ โดยการให้บอกความหมายของข้อมูลต่าง ๆ ตัวอย่างคำถามเช่น

- ๔ คำว่าสิทธิมนุษยชนหมายความว่าอย่างไร
- ๔ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาคืออะไร
- ๔ สถิติ (Statistics) หมายความว่าอย่างไร
- ๔ บอกความหมายของ Passive Voice

1.4) คำถามบ่งชี้หรือระบุ เป็นคำถามที่ให้ผู้เรียนบ่งชี้หรือระบุคำตอบจากคำถามให้ถูกต้อง ตัวอย่างคำถามเช่น

- æ ประโยคที่ปรากฏบนกระดานประโยคใดบ้างที่เป็น Past Simple Tense
- æ คำใดต่อไปนี้เป็นคำควบกล้ำไม่แท้
- æ ระบุชื่อสัตว์ที่มีกระดูกสันหลัง
- æ ประเทศใดบ้างที่เป็นสมาชิก APEC

2) คำถามระดับสูง เป็นการถามให้คิดค้น หมายถึง คำตอบที่ผู้เรียนต้องใช้ความคิดซับซ้อน เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาในการคิดหาคำตอบ โดยอาจใช้ความรู้หรือประสบการณ์เดิมมาเป็นพื้นฐานในการคิดและตอบคำถาม ตัวอย่างคำถามระดับสูงได้แก่

2.1) คำถามให้อธิบาย เป็นการถามโดยให้ผู้เรียนตีความหมาย ขยายความ โดยการให้อธิบายแนวคิดของข้อมูลต่าง ๆ ตัวอย่างคำถามเช่น

- æ เพราะเหตุใดใบไม้จึงมีสีเขียว
- æ นักเรียนควรมีบทบาทหน้าที่ในโรงเรียนอย่างไร
- æ ชาวพุทธที่ดีควรปฏิบัติตนอย่างไร
- æ นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะทำให้ร่างกายแข็งแรง

2.2) คำถามให้เปรียบเทียบ เป็นการตั้งคำถามให้ผู้เรียนสามารถจำแนกความเหมือน – ความแตกต่างของข้อมูลได้ ตัวอย่างคำถามเช่น

- æ พืชใบเลี้ยงคู่ต่างจากพืชใบเลี้ยงเดี่ยวอย่างไร
- æ จงเปรียบเทียบวิถีชีวิตของคนไทยในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย
- æ DNA กับ RNA แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- æ สังคมเมืองกับสังคมชนบทเหมือนและต่างกันอย่างไร

2.3) คำถามให้วิเคราะห์ เป็นคำถามให้ผู้เรียนวิเคราะห์ แยกแยะปัญหา จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์แนวคิด หรือบอกความสัมพันธ์และเหตุผล ตัวอย่างคำถามเช่น

- æ อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน
- æ วัฒนธรรมแบ่งออกเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
- æ สาเหตุใดที่ทำให้นางวันทองถูกประหารชีวิต
- æ การติดยาเสพติดของเยาวชนเกิดจากสาเหตุใด

2.4) คำถามให้ยกตัวอย่าง เป็นการถามให้ผู้เรียนใช้ความสามารถในการคิด นำมา ยกตัวอย่าง ตัวอย่างคำถามเช่น

- æ ร่างกายขับของเสียออกจากส่วนใดบ้าง
- æ ยกตัวอย่างการเคลื่อนที่แบบโปรเจกไทล์
- æ หินอัคนีสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง
- æ อาหารคาวหวานในพระราชพิธีพืชน์กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวานได้แก่อะไรบ้าง

2.5) คำถามให้สรุป เป็นการใช้คำถามเมื่อจบบทเรียน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนได้รับความรู้หรือมีความก้าวหน้าในการเรียนมากน้อยเพียงใด และเป็นการช่วยเน้นย้ำความรู้ที่ได้เรียนไป

แล้ว ทำให้สามารถจดจำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างคำถามเช่น

- ๔ จงสรุปเหตุผลที่ทำให้พระเจ้าตากสินทรงย้ายเมืองหลวง
- ๔ เมื่อนักเรียนอ่านบทความเรื่องนี้แล้วนักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้าง
- ๔ จงสรุปแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำเพื่อให้เกิดคุณค่าสูงสุด
- ๔ จงสรุปขั้นตอนการทำผ้าบาติก

2.6) คำถามเพื่อให้ประเมินและเลือกทางเลือก เป็นการใช้คำถามที่ให้ผู้เรียนเปรียบเทียบหรือใช้วิจารณ์ฐานในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่หลากหลาย ตัวอย่างคำถามเช่น

- ๔ การว่ายน้ำกับการวิ่งเหยาะ อย่างไหนเป็นการออกกำลังกายที่ดีกว่ากัน เพราะเหตุใด
- ๔ ระหว่างน้ำอัดลมกับนมอย่างไหนมีประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่ากัน เพราะเหตุใด
- ๔ ดินร่วน ดินทราย และดินเหนียว ดินชนิดใดเหมาะแก่การปลูกมะม่วงมากกว่ากัน

เพราะเหตุใด

- ๔ ไก่ทอดกับสลัดไก่ นักเรียนจะเลือกรับประทานอาหารชนิดใด เพราะเหตุใด

2.7) คำถามให้ประยุกต์ เป็นการถามให้ผู้เรียนใช้พื้นฐานความรู้เดิมที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างคำถามเช่น

- ๔ นักเรียนมีวิธีการประหยัดพลังงานอย่างไรบ้าง
- ๔ เมื่อนักเรียนเห็นเพื่อนในห้องขาดแคลน นักเรียนจะทำการปฐมพยาบาลอย่างไร
- ๔ นักเรียนนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง
- ๔ นักเรียนจะทำการส่งข้อความผ่านทางอีเมลล์ได้อย่างไร

2.8) คำถามให้สร้างหรือคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือผลิตผลใหม่ ๆ เป็นลักษณะการถามให้ผู้เรียนคิดสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำกับผู้อื่นหรือที่มีอยู่แล้ว ตัวอย่างคำถามเช่น

- ๔ กระดาษหนังสือพิมพ์ที่ไม่ใช่แล้ว สามารถนำไปประดิษฐ์ของเล่นอะไรได้บ้าง
- ๔ กล้องหรือสิ่งไม้เก่า ๆ สามารถดัดแปลงกลับไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร
- ๔ เสื้อผ้าที่ไม่ใช่แล้ว นักเรียนจะนำไปดัดแปลงเป็นสิ่งใดเพื่อให้เกิดประโยชน์
- ๔ นักเรียนจะนำกระดาษที่ใช้เพียงหน้าเดียวมาประดิษฐ์เป็นสิ่งใดบ้าง

การตั้งคำถามระดับสูงจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดระดับสูง และเป็นคนมีเหตุผล ผู้เรียนไม่เพียงแต่จดจำความรู้ ข้อเท็จจริงได้อย่างเดียวแต่สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา วิเคราะห์ และประเมินสิ่งที่ถามได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสาระสำคัญของเรื่องราวที่เรียนได้อย่างถูกต้อง และกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาข้อมูลมาตอบคำถามด้วยตนเอง

การตอบคำถามระดับสูง ผู้สอนต้องใช้เวลาผู้เรียนในการคิดหาคำตอบเป็นเวลามากกว่าการตอบคำถามระดับพื้นฐาน เพราะผู้เรียนต้องใช้เวลาในการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งและมีวิจารณ์ฐานในการตอบคำถาม ความผิดพลาดอย่างหนึ่งของการตั้งคำถามคือ การถามแล้วต้องการคำตอบในทันทีโดยไม่ให้เวลาผู้เรียนในการคิดหาคำตอบ

ทักษะ

1. ทักษะการใช้คำถาม

คำถามมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนเป็นการกระตุ้นความคิดของผู้เรียน ถ้าผู้สอนมีความสามารถในการถามคำถามที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ได้ดี โดยเฉพาะหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับปัจจุบัน มุ่งให้ผู้เรียนได้คิด ได้แก้ปัญหา ได้วิเคราะห์ ได้หาแนวทางเลือกปฏิบัติที่เหมาะสม ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องมีทักษะในการถามคำถามที่มีประสิทธิภาพ จึงจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดและคิดเป็น ดังที่หลักสูตรมุ่งหมายไว้

ประโยชน์ของคำถาม

เมื่อพิจารณาประโยชน์ของคำถามทุก ๆ ด้านพอจะสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมทักษะทางการคิดให้แก่ผู้เรียน
2. เพื่อกระตุ้นความสนใจในการเรียน ทำให้ผู้เรียนตื่นตัว สนใจเรียนดีขึ้น
3. ช่วยขยายความคิดและแนวทางในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
5. เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่
6. ปลุกฝังนิสัยรักการค้นคว้า เพื่อหาคำตอบจากคำถามที่ได้รับ
7. ใช้วัดผลประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี

ประเภทของคำถาม

คำถามมีหลายประเภทผู้สอนควรคำถามหลายๆ ประเภทในการถามผู้เรียน ซึ่งมีดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู 2520 : 2 – 5)

1. คำถามที่ใช้ความคิดพื้นฐาน เป็นคำถามง่ายๆ ไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดสูงนัก เราใช้คำถามชนิดนี้เพื่อให้นักเรียนระลึกถึงความรู้เดิม หรือเพื่อให้พิจารณาจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เป็นคำถามที่ครูสามารถถามได้ง่าย และเหมาะที่จะใช้เพื่อฝึกให้เกิดความคล่องในการถาม นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะพัฒนาความสามารถของผู้สอน ไปสู่คำถามที่ใช้ความคิดสูงยิ่งขึ้น คำถามลักษณะนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1.1 ความจำ เป็นคำถามที่จะได้คำตอบจากความรู้ที่เรียนผ่านมาแล้ว หรือจากประสบการณ์ของผู้ตอบ ซึ่งคำถามอาจเป็นข้อเท็จจริงใดๆ หรือข้อเท็จจริงหลายๆ อย่างที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับศัพท์ นิยาม กฎ ระเบียบ ลำดับขั้น การจัดประเภท เกณฑ์วิธีการและหลักวิชา นอกจากนี้ยังรวมถึงการเล่าเรื่อง หรือยกตัวอย่างประกอบโดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมามีด้วย

ตัวอย่างคำถามความจำ

- สิ่งมีชีวิตต้องการก๊าซอะไรหายใจ
- ในการปลูกข้าวชาวนาจะเริ่มทำอย่างไรก่อน
- จากข้อสัตว์ที่บอตนานี้ อะไรเป็นสัตว์ป่า อะไรเป็นสัตว์เลี้ยง
- อาหารโปรตีนให้คุณค่าอย่างไร ฯลฯ

1.2 การสังเกต คำถามชนิดนี้จะได้คำตอบจากประสบการณ์ตรง โดยผู้ตอบต้องอาศัยประสาทสัมผัส ลักษณะของคำตอบจะเป็นการบอกถึงรูปร่าง ลักษณะส่วนประกอบหรือคุณสมบัติรวมถึงการเปลี่ยนแปลงให้กระบวนการที่สังเกตเห็น

ตัวอย่างคำถามการสังเกต

- จากภาพนี้นักเรียนเห็นอะไร
- นักเรียนได้รายละเอียดจากก้อนหินที่ให้ไปรวบรวมอย่างไรบ้าง
- จากการทดลองนี้ พืชเปลี่ยนแปลงอย่างไร

2. คำถามเพื่อการคิดค้น เป็นคำถามที่ผู้ตอบจะต้องใช้ขั้นตอนของความคิดซับซ้อนขึ้นกว่าความคิดพื้นฐาน แนวทางที่จะคิดอาจแยกออกไปได้หลายลักษณะ แล้วแต่จุดหมายปลายทางที่ต้องการจะตอบ อย่างไรก็ตามจุดประสงค์ของคำถามต้องการคำตอบที่ดีที่สุด หรือถูกต้องที่สุดตามข้อเท็จจริง เราอาจแล่งลักษณะของคำถามประเภทนี้ได้หลายอย่าง เช่น

2.1 ความเข้าใจ เป็นคำถามที่ผู้ตอบใช้ความรู้เดิมมาแก้ปัญหาใหม่ ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ที่เลียนแบบของเก่าหรือสถานการณ์ใหม่ แต่ใช้เรื่องราวเก่าที่เคยรู้มาดัดแปลงเป็นรูปใหม่ รูปแบบของคำถามความเข้าใจ มีลักษณะเป็นการแปลความ ตีความ และขยายความ

ตัวอย่างคำถามความเข้าใจ

- ทำไมประชาชนในภาคต่าง ๆ จึงมีอาชีพต่างกัน
- “ไม่มองมือเท้า” หมายความว่าอย่างไร
- ถ้าเธอเป็นกระป๋องนมใบหนึ่ง มีละอองน้ำเกาะอยู่ภายนอก น้ำในกระป๋องเป็นอย่างไร (นักเรียนผ่านการทดลองที่เอาน้ำแข็งใส่แก้วแล้วมีหยดน้ำเกาะรอบแก้วแล้ว)

2.2 การนำไปใช้ เป็นคำถามที่ผู้ตอบอาศัยความคิดพื้นฐานและความเข้าใจความรู้ที่ได้ไปใช้ในเรื่องราวอื่น ๆ อย่างถูกต้อง ดังนั้น คำถามของครูจึงต้องกำหนดสถานการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างจากรูปแบบที่นักเรียนลองหาวิธีแก้ปัญหา

ตัวอย่างคำถามการนำไปใช้

- ดินสอแท่งละห้าสิบบatang ครึ่งโหลเป็นเงินเท่าไร
- นักเรียนจะใช้คำว่าขอโทษในเวลาใดบ้าง
- ถ้าเธอมีหม้อดินและหม้อเคลือบ เธอจะเลือกใบไหนใส่น้ำจึงจะเย็นกว่า (จากหลักการระเหย)

2.3 การเปรียบเทียบ เป็นคำถามที่ผู้ตอบต้องวิเคราะห์เรื่องราวออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ และพิจารณาว่าสิ่งใดสำคัญ สิ่งใดไม่สำคัญ มีมูลเหตุหรือจุดมุ่งหมายอย่างไร เป็นการเปรียบเทียบที่ต้องผ่านการคิดหลักเกณฑ์ต่างกับการเปรียบเทียบที่ต้องใช้เฉพาะการสังเกต

ตัวอย่างคำถามเปรียบเทียบ

- ลมบกลมทะเลที่สิ่งใดที่คล้ายกัน
- พบกับคางคกต่างกันอย่างไร
- ทำไมเสื้อผ้าที่จากในหน้าร้อนจึงแห้งเร็วกว่าหน้าฝน

2.4 เหตุและผล เป็นคำถามที่ผู้ตอบต้องหาความสัมพันธ์ของเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกันอย่างไร รูปแบบของคำถามเหตุและผล อาจเป็นการถามความสัมพันธ์ของเรื่องราว บุคคล ความคิด

ตัวอย่างคำถามเหตุและผล

- ทำไมเราต้องข้ามถนนที่มีทางม้าลาย
- ถ้าเรารับประทานอาหารโปรตีนไม่พอจะเกิดอะไรขึ้น
- เพราะเหตุใดต้นหญ้าที่ถูกครอบจึงมีใบสีขาว

2.5 สรุปหลักการ เป็นคำถามที่ผู้ตอบมีการคิดวิเคราะห์หามูลเหตุ หรือความสำคัญของเรื่องราว นั้นแล้ว รวมทั้งเห็นความสัมพันธ์ของเรื่องราวหรือเหตุและผลเหล่านั้น จึงจะสามารถสรุปหลักการได้ ตัวอย่างคำถามสรุปหลักการ

- นิทานที่จบลงแบบนี้ให้คิดกับเราอย่างไร
- ตกลงเราจะหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสได้อย่างไร
- เราจะมีวิธีป้องกันโรคไข้เลือดออกโดยวิธีใด

3. คำถามที่ขยายความคิด ลักษณะของคำถามประเภทนี้ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพราะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตอบ โดยใช้ความคิดเห็นส่วนตัวมากที่สุด เป็นคำถามที่ไม่กำหนดแนวทางคำตอบไว้ว่าเป็นจุดเริ่มต้น ให้ผู้เรียนมีแนวความคิดกว้างขวางออกไปนอกเหนือจากการคิดเพื่อข้อเท็จจริง แนวโน้มของคำถามประเภทนี้มีลักษณะต่างๆ เช่น

3.1 คะเน เป็นคำถามเชิงสมมุติฐานหรือสมมุติเหตุการณ์ ซึ่งอาจเป็นไปได้หรือยังเป็นไปได้ ไม่ได้ คำตอบย่อมเป็นไปได้หลายอย่าง การที่ประมวลคำตอบที่ดีที่สุดออกมาได้ต้องอาศัยการอภิปรายหรือหาข้อมูลเพิ่มเติม

ตัวอย่างคำถามคาดคะเน

- ถั่วที่เพาะไว้ทำไมไม่งอกทุกต้น
- ถ้าไม่มีดวงอาทิตย์เราจะเป็นอย่างไร
- ถ้าต้นไม้ในป่าถูกโค่นลงหมด ประเทศเราจะมีผลอย่างไร

3.2 การวางแผน เป็นคำถามที่ผู้ตอบเสนอแนวคิด วางโครงการหรือเสนอแผนงานใหม่ ๆ แล้วแต่จุดประสงค์ของคำถาม ผู้ตอบอาจประมวลข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ผนวกกับความคิดของตนเอง แล้วเสนอออกมาเป็นคำถาม

ตัวอย่างคำถามเพื่อวางแผน

- ถ้าเธอเป็นผู้แทนราษฎร เธอจะทำประโยชน์อะไรให้จังหวัดของเราบ้าง
- ถ้าครอบครัวยากจน เธอจะมีทางช่วยเหลืออย่างไรได้บ้าง
- ทำอย่างไรจึงจะกำจัดยุงให้หมดไปจากบ้านเราได้

3.3 การวิจารณ์ คือ คำถามที่ต้องการให้ผู้ตอบพิจารณาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในด้านความเหมาะสม ข้อดี ข้อเสีย ซึ่งผู้ตอบย่อมมีความคิดเห็นที่อาศัยทัศนคติของตนเป็นรากฐาน ลักษณะของคำถามอาจก่อให้เกิดการอภิปรายอย่างกว้างขวาง

ตัวอย่างคำถามการวิจารณ์

- เธอคิดว่านางรำหีบในเรื่องเงาะป่าเป็นคนอ่อนแอหรือไม่ เพราะเหตุใด
- เธอคิดว่าการที่เลือกกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวง มีความเหมาะสมเพียงไร
- เธอคิดว่ารถยนต์มีส่วนดีและส่วนเสียอย่างไร

3.4 การประเมินค่า คือ คำถามเพื่อให้เกิดการวินิจฉัยตีราคาโดยสรุปอย่างมีหลักเกณฑ์ อาจเป็นการตีความคิดเห็น ผลงานต่าง ๆ วัสดุสิ่งของ อย่างไรก็ตามแม้จะต้องการให้มีอิสระในการประเมินค่า แต่การกำหนดเกณฑ์ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น เช่น กำหนดเกณฑ์ของระเบียบแบบแผน เกณฑ์ที่สังคมปัจจุบันยอมรับ

ตัวอย่างคำถามประเมินค่า

- จากเรื่องที่ครูเล่ามานี้ เธอคิดว่าบุคคลใดในเรื่องดีที่สุด

-เธอชอบสัตว์เลี้ยงชนิดใดมากที่สุด (เพราะเหตุใด)

เทคนิคการถามคำถาม

การถามคำถามมีประโยชน์ต่อผู้เรียนดังกล่ามาแล้ว ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่ก็น้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการถามคำถามของผู้สอนเป็นสำคัญประการหนึ่ง ถ้าผู้สอนมีทักษะและเทคนิคในการถามคำถาม จำทำให้การเรียนการสอนมีคุณค่า เทคนิคในการถามคำถามอาจสรุปได้ดังนี้

1. ในการถามไม่ควรเจาะจงผู้ตอบหรือถามผู้เรียนตามลำดับ เพราะการรู้ตัวมาก่อนว่าจะตอบเมื่อใดนั้น จะทำให้ผู้ตอบไม่สนใจคำถามอื่นๆ การเรียนรู้จึงไม่เกิดขึ้น
2. ในการใช้คำถามไม่ควรถามซ้ำผู้เรียนคนเดิมบ่อยครั้ง เพราะการปฏิบัติดังนี้ผู้เรียนคนอื่นๆ จะเกิดความน้อยใจที่ผู้สอนไม่เห็นความสำคัญของตน จึงทำให้ไม่สนใจบทเรียน
3. ในการตั้งคำถามไม่ควรเร่งรัดคำตอบจากผู้เรียน เมื่อถามคำถามไปแล้ว ควรเปิดโอกาสให้เด็กหยุดคิดค้นหาคำตอบบ้าง
4. การใช้คำถามควรใช้น้ำเสียงเร้าใจผู้ตอบ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากตอบมากขึ้น
5. ขณะที่ผู้ตอบหยุดคิดหรือลังเลในการที่จะตอบออกไป ครูควรให้กำลังใจส่งเสริมไม่คาดหวังคำตอบหรือแสดงความเบื่อหน่าย หรือเรียกผู้อื่นตอบแทนเพราะจะทำให้ผู้เรียนเสียกำลังใจ
6. ในการตอบคำถามหนึ่ง ผู้สอนไม่ควรคิดว่าต้องให้คนเดียวตอบ คำถามนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหลายๆ คนได้ตอบ เพราะจะเป็นการกระจายความคิดและทำให้มีข้อสรุปที่ดี
7. ในการตอบคำถามของผู้เรียนอาจได้คำตอบที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่ค่อยมีเหตุผลนัก ผู้สอนควรหาวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และสามารถหาคำตอบที่ถูกต้องได้ ไม่ควรปล่อยให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างผิดๆ ต่อไป โดยอาจถามคำถามใหม่ หรืออธิบายเพิ่มเติม
8. คุณค่าของการสอนโดยใช้คำถามจะหมดไป ถ้าครูเป็นผู้ถามเองตอบเอง หรือถามคำถามในลักษณะที่ทบทวนความจำผู้เรียนมากเกินไป
9. สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกอยากจะมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม
10. ในการตอบคำถามหนึ่งๆ ควรให้ผู้เรียนช่วยกันหาคำตอบในหลาย ๆ แนว ไม่ควรจำกัดเฉพาะคำตอบเดียว
11. ใช้คำถามที่ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์เพียงพอ
12. ควรวิเคราะห์คำถามที่ถามไปแล้วเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้ในโอกาสอื่น ๆ ต่อไป

(พันทิพา อุทัยสุข, 2532:76)

ข้อควรคำนึงถึงในการถามคำตอบ

ในการถามคำตอบผู้สอนควรคำนึงถึงข้อต่อไปนี้

1. เป็นคำถามที่ตรงประเด็น ควรถามให้เฉพาะเจาะจง กระชับและชัดเจน
2. ใช้ภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ตรงกับความต้องการของผู้สอน
3. ถ้าผู้เรียนตอบถูก ควรมีการเสริมกำลังใจ และถ้าตอบไม่ถูก ควรเสริมแรงกระตุ้นให้พยายามต่อไป
4. ถ้าไม่มีคำตอบ ควรถามใหม่ ใช้คำถามที่ง่ายขึ้น หรืออธิบายขยายความทำให้ผู้เรียนได้แนวทางในการตอบ
5. ใช้คำถามให้สอดคล้องกับเนื้อหา วัย สติปัญญาของผู้เรียน

6. ควรกระตุ้นผู้ที่ไม่สนใจตอบคำถาม ให้มีส่วนร่วมในการคิดตอบด้วย
7. ใช้คำถามให้กลมกลืนกันไปในขั้นตอนต่าง ๆ ของการสอนเป็นการถามที่ถูกต้องจังหวัดและโอกาส

คำถามหนึ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นกับเราผู้เป็นครูกำสอนก็คือ “การสอนคำสอนไม่เพียงแต่ให้เด็กจดจำข้อความเชื่อได้เท่านั้น เราจะช่วยเด็กๆของเราให้รู้จักคิดและวิเคราะห์ในเรื่องของความเชื่อได้อย่างไร” คำตอบหนึ่งก็คือ “ครูต้องสอนโดยการตั้งคำถามให้เด็กๆได้คิดหาคำตอบด้วยตนเอง” เหมือนตัวอย่างของเด็กประถมคนหนึ่งที่ได้เล่าให้คุณแม่ของเธอฟังถึงความประทับใจในคุณครูกำสอนของเธอว่า “หนูชอบคุณครู..จังเลย ครูสอนสนุกดี เวลาพวกเราถามคำถาม แทนที่ครูจะตอบเราตรง ๆ ครูกับเล่าเรื่องสนุกๆให้เราฟัง แล้วถามเราว่าพวกเราคิดกันอย่างไร”

คำตอบของเด็กคนนี้ทำให้คิดถึงวิธีการสอนของพระเยซูเจ้า

เพื่อนๆจำได้ไหมเวลาที่นักกฎหมายคนหนึ่งถามพระเยซูเจ้าเพื่อจะจับผิดพระเยซูว่า “พระอาจารย์ ข้าพเจ้าจะต้องทำอะไรเพื่อจะได้รับชีวิตนิรันดร์” พระเยซูเจ้าตอบเขาโดยตั้งคำถามสวนไปว่า “ในพระบัญญัติมีเขียนไว้อย่างไร” หลังจากที่ได้อบพระองค์ไปแล้ว รู้สีกว่านักกฎหมายคนนี้ยังไม่พอใจ จึงถามคำถามอีกว่า “แล้วใครเล่าเป็นเพื่อนมนุษย์ของข้าพเจ้า” พระเยซูเจ้าไม่ได้ทรงตอบคำถามโดยตรง แต่พระองค์ได้ทรงเล่าเรื่อง “ชาวสะมาเรียใจดี” เพื่อให้เขาได้คิดหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งเรื่องนี้กลับกลายเป็นเรื่องเล่าอมตะที่เราทุกคนต่างจดจำได้ดี

การตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นความคิด

สำหรับการสอนคำสอนให้กับเด็กๆในปัจจุบันนั้น ไม่เพียงพอที่จะให้พวกเขาจดจำหรือให้คำตอบในลักษณะของขาวหรือดำ ผิดหรือถูก ทำได้หรือไม่ได้ โดยตรงเท่านั้น เราคงไม่สามารถหาคำตอบสำเร็จรูปให้กับเด็กๆในทุกกรณีได้ แต่เราควรที่จะสอนให้เด็กๆรู้จักคิดแยกแยะ หรือค้นหาคำตอบที่เกี่ยวกับคุณค่าหรือความเชื่อศรัทธาด้วยตัวของพวกเขาเอง ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะหรือให้ข้อมูล ส่วนการตัดสินใจควรเป็นหน้าที่ของพวกเขาเอง แต่อย่างไรก็ตาม เราต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเด็กๆที่ครูสอนด้วย บางคนครูเพียงชี้แนะเล็กน้อยเขาก็สามารถเข้าใจได้ แต่บางคนอาจจะต้องใช้คำอธิบายที่มากกว่าจึงจะประสบความสำเร็จ ดังนั้นครูกำสอนจะต้องค่อยๆฝึกลูกศิษย์ให้ค่อยๆรู้จักคิด โดยการตั้งคำถามที่เหมาะสมกับความสามารถของพวกเขา

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของคำถามเพื่อกระตุ้นความคิดกับเด็กในระดับชั้นต่าง ๆ

ประณมปีที่ 1 : ทำไมพระเยซูเจ้าสอนให้เราช่วยเหลือเพื่อนๆของเราด้วย ทำไมคนเราต้องรักกันและกัน
ทำไมเราต้องไม่ทะเลาะกัน

ประณมปีที่ 2 : เราจะทำอะไรได้บ้างเพื่อจึงจะได้มีความใกล้ชิดกับพระเยซูเจ้ามากขึ้น มีใครคิดถึงคำสอน
ต่างๆของพระเยซูเจ้าได้บ้าง ทำไมเราจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรักและช่วยเหลือกัน ดอกไม้ที่สวยงามทำให้
เราคิดถึงพระเจ้าอย่างไร

ประณมปีที่ 3 : เราจะทำอะไรเพื่อจะทำให้มีความเชื่อศรัทธาในพระเจ้ามากยิ่งขึ้น เมื่อเรามีความทุกข์ เรา
จะวอนขอความช่วยเหลือจากพระเยซูเจ้าอย่างไร เราสามารถช่วยเหลือวัดของเราได้อย่างไรบ้าง

ประณมปีที่ 4 : ทำไมเราต้องให้ความห่วงใยและสนใจคนอื่นด้วย เราจะรู้ได้อย่างไรว่าการตัดสินใจของเรา
ถูกต้อง เราจะต้องเตรียมตัวอย่างอะไรเพื่อจะได้ฉลองวันคริสตมาสได้อย่างดี

ประณมปีที่ 5 : พระเจ้าต้องการให้เธอปฏิบัติตนอย่างไรกับเพื่อนๆที่มีความแตกต่างไปจากเธอ เธอคิดว่า
บุคคลที่มีความหวังในพระเจ้าเป็นคนที่มีความลักษณะเช่นใด ความเชื่อในพระเยซูเจ้าทำให้เธอแตกต่างจาก
เพื่อนๆอย่างไร

ประณมปีที่ 6 : ทำไมการทำความดีจึงเป็นเรื่องที่ยากลำบากสำหรับคนบางคนในสังคมปัจจุบัน คุณสมบัติที่ดี
ของผู้นำมีอะไรบ้าง เธอจะเป็นผู้ฟังที่ดีของพระเยซูเจ้าได้อย่างไร

เด็กที่โตกว่า : คำสอนเรื่องความสัมพันธ์เป็นหนึ่งในเดียวของผู้ศักดิ์สิทธิ์(สหพันธนักบุญ)มีความหมายอย่างไร
สำหรับชีวิตประจำวันของเราแต่ละคน ทำไมการอ่านพระคัมภีร์จึงมีความสำคัญสำหรับชีวิตคริสตชน ทำไม
คนจำนวนมากแสวงหาความสุขจากเรื่องเงิน อำนาจ เพศ หรือสิ่งเสพติด

เราจะสังเกตได้ว่าคำถามเหล่านี้แตกต่างกับคำถามเช่น “พระเยซูเกิดที่ไหน” “แม่ของพระเยซูเจ้า
ชื่ออะไร” “พระบัญญัติที่พระเจ้ามอบให้โมเสสมีทั้งหมดกี่ประการ” พระเยซูเจ้าถูกตรึงบนไม้กางเขน
เมื่อไร” คำถามเหล่านี้ต้องการคำตอบที่ถูกต้องชัดเจน เป็นคำถามประเภท “ความจำ” ซึ่งยังมีความจำเป็น
สำหรับการเรียนรู้อย่างแน่นนอน แต่เราจะต้องไม่หยุดอยู่แค่ความรู้เช่นนี้ เราต้องช่วยเด็กๆของเราให้
ก้าวหน้าขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง ไปสู่ความหมายเชิงลึกที่ซ่อนอยู่และเพื่อหาเหตุผลสำหรับความเชื่อของตนเอง
ทั้งนี้เพื่อให้เด็กๆของเราค่อยๆบรรลุถึงความเชื่อที่สมบูรณ์ต่อไป

จากคำถามเชิงความจำ เราควรยกระดับคำถามของเราไปสู่คำถามเชิงการวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ นั่น
ก็คือการตั้งคำถามที่เริ่มต้นด้วยคำว่า “ทำไม” และ “อย่างไร” เช่น “ทำไมเราต้องรักกันและกัน” และ
“เราจะแสดงความรักตามคำสอนของพระเยซูเจ้าได้อย่างไร”

ข้อเสนอแนะเพื่อการตั้งคำถาม

- เด็กๆมีความคิดที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม ดังนั้นในการตั้งคำถาม ครูควรตั้งคำถามด้วยถ้อยคำที่เข้าใจง่ายๆ ค่อยๆพัฒนาจากคำถามที่เป็นรูปธรรมไปสู่นามธรรม เช่น ถ้าครูถามเด็กเล็กๆว่า “มีสชาคืออะไร” เด็กอาจจะตอบไม่ได้เพราะยังไม่เข้าใจ แต่ถ้าครูถามว่า “วันอาทิตย์มีคนไปวัดหลายคน พวกเขาไปทำอะไรกันที่วัด” หรือ ถ้าเราต้องการบอกเด็กๆว่า “เราทุกคนต้องช่วยกันประกาศข่าวดีให้เพื่อนๆของเรา” เด็กอาจจะยังไม่เข้าใจคำว่า “ประกาศข่าวดี” แต่ถ้าเราบอกว่า “เราแต่ละคนจะไปบอกเล่าเรื่องของพระเยซูเจ้าให้เพื่อนๆฟังในเรื่องอะไรได้บ้าง” ดังนั้นในการตั้งคำถามครูอาจจะถามคำถามคำเดียวแต่อาจจะเปลี่ยนสำนวนภาษาหรือถ้อยคำในลักษณะอื่นๆด้วย ถ้าถามเด็กๆแล้ว พวกเขาไม่ตอบสนอง ครูอาจจะต้องปรับวิธีการพูดของครูให้หลากหลายและง่ายขึ้น
- ครูควรอธิบาย “คำศัพท์” ศาสนาที่ยากแก่ความเข้าใจสำหรับเด็กๆ เช่น พระพรหมทาน ฤทธิ์กุศล พยศ ชั่ว การประจัญ พระศาสนจักร คุณธรรม ฯลฯ
- ในการตั้งคำถามให้เด็กตอบ ครูอาจจะเตรียมคำถามใส่กล่องคำถามไว้ แล้วให้เด็กหยิบคำถามนั้นขึ้นมาแล้วตอบให้เพื่อนๆฟัง สำหรับการเขียนคำถามนั้น ครูอาจจะเขียนคำถามแล้วปะติดไว้ในภาพการ์ตูนหรือลูกโป่ง หรือในดอกไม้ แล้วให้เด็กๆเลือกขึ้นมาตอบ ซึ่งเป็นการทำให้การถาม-ตอบไม่เคร่งเครียดจนเกินไป และเป็นการท้าทายเด็กๆให้ตอบคำถามอีกด้วย
- ครูอาจจะให้เด็กๆฝึกการตั้งคำถามจากบทเรียนที่ได้เรียนรู้ไป เช่น ให้ตั้งคำถามคนละ 3 ข้อ แล้วแบ่งเด็กๆออกเป็นสองข้าง ผลัดกันถาม ผลัดกันตอบ แล้วให้คะแนน สุดท้ายสรุปว่าข้างใดได้คะแนนมากกว่า

เราสามารถสร้างสรรค์วิธีการต่างๆเพื่อท้าทายเด็กให้คิดได้มากมาย ถ้าเราช่วยเด็กของเราให้รู้จักคิด วิเคราะห์ในเรื่องของชีวิตและความเชื่อ เด็กของเราจะค่อยๆกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีความเชื่อที่ลึกซึ้ง เป็นคริสตชนที่สามารถเป็นเกลือ เชื้อแป้ง และแสงสว่างให้แก่สังคมของเราได้

เรียนรู้ด้วยการกระทำ(Learning by Doing)

วันนี้ขอนำเสนอการสอนคำสอนในรูปแบบของการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ส่วนครูเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านข้อมูลหรือคำแนะนำบางประการ โครงการนี้เรียกว่า “การทัวร์วัด” ซึ่งควรเป็นนักเรียนระดับมัธยมหรือเป็นรุ่นพี่ของโรงเรียนชั้นเตรียมตัว

ให้ครูเริ่มโครงการนี้โดยพาผู้เรียนที่ครูต้องการให้เป็นผู้นำโครงการนี้เข้าไปในวัดเพื่อสำรวจตรวจสอบสถานที่และอุปกรณ์ต่างๆในวัด โดยเน้นให้ชมด้วยความเคารพต่อสถานที่และสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ต่างๆที่อยู่ในวัด ให้ครูอธิบายสิ่งต่างๆที่อยู่ในวัดนั้น เช่น

พระแท่นและตู้ศีลมหาสนิท ที่อ่านบทอ่าน อ่างล้างบาป ไม้กางเขน ที่ฟังหรือห้องฟังแก้บาป ห้องชาคริสต์ อาภรณ์ศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในโอกาสต่างๆ รูปปั้น รูปภาพ กระຈกสี โมเสส ตะเกียงตู้ศีลฯ เทียน รูป 14 ภาค ที่ขับร้อง ฯลฯ

ครูไม่จำเป็นต้องใช้เวลามากในการอธิบายถึงสิ่งของแต่ละอย่าง เพียงแต่บอกถึงชื่อที่เรียกและจุดประสงค์ของแต่ละอย่างก็เพียงพอ เช่น ทำไมจึงตั้งพระแท่นไว้ตรงนี้ ทำไมอ่างล้างบาปต้องตั้งตรงนี้ เป็นต้น นอกจากนั้นให้ผู้เรียนได้ค้นคว้ารายละเอียดของแต่ละสิ่งเอง ที่ครูต้องเน้นคือเมื่อจับต้องสิ่งของต่างๆ ในวัดให้กระทำด้วยความเคารพ

ขั้นศึกษารายละเอียดในห้องคำสอน

เมื่อดูสิ่งของในวัดเสร็จแล้ว ให้ครูพานักเรียนเข้ามาในห้องคำสอนเพื่อจะได้เรียนรู้สิ่งของต่างๆ อย่างละเอียดต่อไป โดยให้ผู้เรียนได้สำรวจดูว่าสิ่งของต่างๆ ที่ได้เห็นในวัดนั้นมีอะไรบ้าง อุปกรณ์อะไรในวัดที่แต่ละคนสนใจเป็นพิเศษ ทำไมจึงสนใจสิ่งนั้น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามข้อสงสัยหรือสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติม จากนั้นให้แต่ละคนเลือกสิ่งของในวัดที่ตนเองชอบสักอย่างหนึ่งแล้วให้วาดภาพหรือทำเป็นศิลปะหรือเขียนเป็นบทกลอนเพื่อแสดงออกถึงความหมายของสิ่งนั้นที่ได้เรียนรู้ หรือให้เขียนเป็นจดหมายเล่าเรื่องสิ่งของที่เห็นนี้ให้เพื่อนที่ไม่ใช่คาทอลิกได้รับรู้ โดยอธิบายว่าตนเองได้เห็นอะไรและสิ่งนั้นมีความสำคัญและความหมายอย่างไรในชีวิตของคริสตชน บทประพันธ์หรือจดหมายหรือภาพวาดของผู้เรียนนี้ให้ครูนำมาติดบอร์ดในห้องเรียน หรือที่วัดเพื่อให้คนอื่นๆ ได้เห็นและเป็นการเชิญชวนให้คนอื่นๆ มาเที่ยวชมวัดของเราด้วย

เมื่อครูเห็นว่านักเรียนของครูมีความรู้และความมั่นใจพอสมควรแล้ว ให้ครูได้เชิญชวนพวกเขาได้จัดโครงการ “ทัวร์วัด” โดยชวนรุ่นน้องหรือเพื่อนๆ ในโรงเรียนมาชมวัดของเรา ให้พวกเขาได้วางแผนกันในการจัดการ เช่น ให้คนหนึ่งประจำอยู่ใกล้ๆ กับอุปกรณ์ที่ตนเองได้ศึกษามาเป็นพิเศษเพื่อจะได้เป็นผู้แนะนำคนที่เข้ามาทัวร์วัดของเราได้รู้จักและเข้าใจถึงความหมายของอุปกรณ์นั้นๆ จัดสรรเวลาในแต่ละจุดให้เท่าๆ กัน ให้แต่ละคนเตรียมบรรยายอย่างดี อะไรที่ยังไม่รู้ให้ไปศึกษาเพิ่มเติม

ก่อนเปิดให้ทัวร์

ก่อนที่จะถึงวันที่เปิดโครงการทัวร์วัด ให้ครูซักซ้อมนักเรียนก่อน โดยครูเองจะเดินไปในแต่ละจุด แล้วให้นักเรียนที่รับผิดชอบได้อธิบายถึงชื่อและความหมายของอุปกรณ์นั้นๆ ถ้ามีอะไรที่ยังไม่ครบถ้วน ครูจะช่วยเสริมเติมแต่งให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ครูต้องสนับสนุนให้เด็กๆ ของครูได้กล้าแสดงออก พูดให้ดัง ชัดเจน ให้มีความมั่นใจในตนเอง ถ้าจำเป็นต้องท้วงก็ให้ท้วงสาระสำคัญให้ได้

เปิดการท้าว

เมื่อถึงวันที่กำหนด ให้รวมเด็กมาพร้อมกันแล้วสวดภาวนาขอพรพระเจ้าเพื่อการทำโครงการนี้ เปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ซักถามเป็นครั้งสุดท้ายเพื่อให้เกิดความมั่นใจ ให้กำลังใจพวกเขา

ถ้ามีคนมาเที่ยวชมจำนวนมากให้แบ่งผู้ชมออกเป็นกลุ่มๆ สามถึงห้าคน อาจจะให้ผู้เข้าชมเข้าเป็นจุดๆ แล้วเปลี่ยนจุดชมไปเรื่อยๆ จนกว่าจะครบ ควรมีคนจำนวนหนึ่งคอยจัดการหรืออธิบายเกี่ยวกับการเข้าชม อย่าลืมเรื่องเวลาที่ใช้ในแต่ละจุดควรเท่าๆ กันเพื่อการเปลี่ยนจุดชมจะได้ไม่ทับซ้อนกัน หรือต้องรอกัน ถ้าผู้ชมมีคำถามแล้วตอบไม่ได้ ให้ผู้รับผิดชอบบอกว่าจะการอธิบายรายละเอียดหลังจากที่ชมทุกจุดเสร็จแล้ว

เปิดการซักถามและการอธิบายเพิ่มเติม

เมื่อผู้เข้าชมครบทุกจุดที่เราได้เตรียมไว้แล้ว ให้เชิญแขกรับเชิญทุกคนเข้ามานั่งในห้องประชุมหรือในสถานที่ๆ ได้จัดเตรียมไว้ ให้บรรดาผู้รับผิดชอบในแต่ละจุดมาอยู่รวมกันด้วย จากนั้นให้เปิดโอกาสได้ซักถามถึงข้อสงสัย หรือแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกหลังจากที่ได้ทัวร์วัดของเราแล้ว ข้อไหนที่เด็กๆ ตอบได้ให้เด็กๆ ช่วยกันตอบ ข้อไหนที่ครูควรตอบก็ให้ครูช่วยตอบ จากนั้นให้ร่วมกันสวดภาวนาของพระองค์คุณพระเจ้า และสวดภาวนาเพื่อความประสงค์ของผู้ที่มาทัวร์วัด ครูควรส่งเสริมให้ผู้เข้าชมทัวร์วัดได้กลับไปเล่าให้เพื่อนๆ หรือพ่อแม่ที่บ้านได้ฟังว่าวันนี้ได้เรียนรู้อะไรจากวัดคาทอลิกของเรา

สร้างศาสนสัมพันธ์ในโรงเรียน

โครงการนี้นักเรียนคาทอลิกของเราสามารถเป็นนักศาสนสัมพันธ์หรือนักแพร่ธรรมได้โดยการเชิญเพื่อนๆ ที่นับถือศาสนาต่างกันไปเรียนรู้จักวัดและสิ่งของที่ใช้ในวัดคาทอลิกของเรา เป็นต้นสำหรับโรงเรียนที่มีการเรียนวิชาคริสตศาสนา

ประเมินผลหลังจากการจัดโครงการ

หลังจากเสร็จโครงการแล้ว ให้เชิญชวนเด็กๆ ที่รับผิดชอบมาประเมินผลการทำโครงการร่วมกันว่า อะไรที่เราสามารถกระทำได้อย่างดี อะไรที่เราสามารถกระทำได้ดีกว่านี้ในครั้งหน้า ลองให้คะแนนตัวเอง ครูอาจจะตั้งคำถามเหล่านี้เพื่อให้เด็กๆ ของครูได้ไตร่ตรอง เช่น

- ประสบการณ์ที่ได้กระทำนี้ทำให้ตั้งของเรามีความศรัทธาในศาสนามากขึ้นหรือไม่
- เอรู้สึกรักวัดของเอนมากขึ้นหรือไม่
- เมื่อเอนต้องบอกเล่าเรื่องศาสนาที่เอนนับถือให้กับเพื่อนๆ คนอื่นๆ เอรู้สึกอย่างไร
- เเอนคิดว่าอะไรที่เเอนทำได้ดีแล้ว และอะไรที่เเอนสามารถกระทำได้ดีกว่านี้อีก ถ้าได้เตรียมตัวมากกว่านี้

ให้แต่ละคนเขียนคำตอบลงในกระดาษแล้วติดไว้บนบอร์ดเพื่อให้เพื่อนๆ ได้อ่านและเรียนรู้จากกัน
และกัน ครูควรให้กำลังใจเด็กๆ และชมเชยในความพยายามของพวกเขา

โครงการนี้สามารถกระทำได้หลายๆ ครั้งโดยเชิญนักเรียนห้องต่างๆ มาทั่ววัดของเรา โดยอาศัย
ทีมงานของครูชุดนี้ โอกาสที่ควรจัดโครงการนี้เป็นพิเศษ คือ เทศกาลคริสตมาส

ขอให้ทุกคนสนุกในการเรียนรู้ครับ

ดร.ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม